

ITÄ-SUOMEN ARKKITEHTUURIPOLITIIKKA

Itä-Suomen läänin arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 20.11.2000

Valtioneuvosto hyväksyi arkkitehtuuripoliittisen ohjelman 17.12.1998. Valtion rakennustaidetoimikunta julkaisi ohjelman kuvitettuna kirjaseksi v. 1999.

Itä-Suomen rakennustaideryhmä on Itä-Suomen läänin kolmen alueellisen taidetoimikunnan (Pohjois-Karjala, Etelä-Savo ja Pohjois-Savo) erityistyöryhmä, jonka tarkoituksena on edistää ja seurata rakennustaiteen kehittymistä alueellaan.

Rakennustaideryhmä halusi tutkia, voidaanko arkkitehtuuripoliittinen ohjelma tehdä myös maakunnalliselle ja paikalliselle tasolle. Työhön ryhdyttiin vuoden 1999 lopussa. Ohjelman laatimiseen ovat osallistuneet ryhmän jäsenet arkkitehti Jaakko Merenmies, amanuenssi Pekka Vähäkangas, arkkitehti Heikki Tegelman ja arkkitehti Osmo Karttunen sekä Etelä-Savon taidetoimikunnan pääsihteeri Raimo Manninen ja läänintaiteilija arkkitehti Petri Enqvist.

Tekstiluoennoksesta on keskusteltu useissa maakunnallisissa neuvotteluissa ja siitä on saatu arvokasta palautetta läänin maakuntaliitoilta, ympäristökeskuksilta, lääninhallinnolta, arkkitehtiliiton paikallisosastoilta, maakuntamuseoilta ja lukuisilta muilta tahoilta. Kiitän lämpimästi kaikkia niitä, jotka ovat olleet myötävaikuttamassa hankkeen edistymiseen ja osallistuneet aineiston kehittämiseen.

Itä-Suomen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman painatuksen ovat rahoittaneet Pohjois-Karjalan, Etelä-Savon ja Pohjois-Savon taidetoimikunnat sekä valtion rakennustaidetoimikunta. Ohjelmakirjasesta tehdään laaja jakelu alueen kuntiin ja viranomais-tahoille. Ohjelmaa on saatavilla alueen taidetoimikunnista.

Itä-Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma ei pyri olemaan sellaisenaan valmis ja lopullinen. Tavoitteena on, että esite-tyistä asioista ja toimenpiteistä keskustellaan ja niitä ryhdy-tään toteuttamaan alueen toimijoiden kanssa.

Itäsuomalaisessa ympäristössä on paljon hyvää ja omalei-maista. Tämä on erinomainen lähtökohta alueen arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön kehittämiseksi. Itä-Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma saattaa nimenä olla turhan pe-lottava – kyseessä on yksinkertaisesti rakentamisen ja arkkitehtuurin laatu historiallisine viitekehyksineen eli koko rakennettu ympäristömme. Arkkitehtuuripoliittisella ohjel-malla halutaan kannustaa alueen asukkaita ottamaan vas-tuuta omasta ympäristöstään.

Osmo Karttunen
Itä-Suomen rakennustaideryhmän puheenjohtaja,
arkkitehti SAFA

ITÄ-SUOMEN ARKKITEHTUURIPOLITIIKKA

Julkaisija:

Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon alueelliset taidetoimikunnat

© Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon alueelliset taidetoimikunnat

Toimituskunta:

Petri Enqvist

Osmo Karttunen

Raimo Manninen

Jaakko Merenmies

Heikki Tegelman

Pekka Vähäkangas

Layout:

Petri Enqvist

ISBN

Kirjapaino:

AO-PAINO

Mikkeli 2000

Etu- ja takakannen kuvat:

Maaningan kirkko, Carlo Bassi 1824. Valokuva Pekka Vähäkangas.

Lapiovaara, Ilomantsi. Valokuva Osmo Karttunen.

Mikkelin konserttitalo Mikaeli, Arto Sipinen 1988. Valokuva Petri Enqvist.

Sisäkannen kuvat:

As Oy Kasarmikatu, 10 Mikkeli. Erkki Huttunen 1941. Valokuva Petri Enqvist.

Pankalammen uimaranta, Mikkeli. Valokuva Petri Enqvist.

Alkusanat

Itä-Suomi on maisemiltaan monimuotoinen. Alue ulottuu laajoilta Saimaan järvenseliltä Vaara-Karjalan metsiin ja soille.

Useimmat itäisen Suomen kaupunkien, kuntakeskusten ja maaseudun rakennuksista ovat varsin uusia. Maisemissa ja ympäristökokonaisuuksissa on kuitenkin merkkejä pitkästä historiasta. Kaskikulttuurin synnyttämät savolaiset yksittäistalot ja tai karjalaiset vaarakylät ovat edelleenkin osa ympäristöämme.

Itäinen Suomi on satoja vuosia saanut voimaa sijainnistaan itäisen ja läntisen kulttuurin rajalla. Tästä on seurannut myös kärsimystä; rakennettua perintöämme on laajasti tuhoutunut taistelujen tieltä. Myös säilyneeseen arkkitehtuuriin on raja jättänyt jälkensä.

Itä-Suomen arkkitehtuuripoliittisella ohjelmalla pyritään siihen, että alueen asukkaat ja toimijat huomaavat elinympäristönsä hyvät ja omaleimaiset puolet ja toimisivat näiden ominaisuuksien säilyttämiseksi ja kehittämiseksi. Tämän vuoksi on oltava tietoa omasta historiasta, hyvästä ympäristöstä ja arkkitehtuurista sekä keinoja vaikuttaa asioihin.

Itä-Suomen arkkitehtuuripoliittisella ohjelmalla pyritään tuomaan esille seikkoja, joilla arkkitehtuuriin ja ympäristöön voidaan vaikuttaa läänin maakuntien ja kuntien tasolla. Tällaisia ovat erityisesti

- arkkitehtuurikasvatuksen lisääminen kaikille ikäryhmille
- arkkitehtuurista ja ympäristöasioista tiedottaminen
- kuntien riittävä kaavoituksen ja arkkitehtuurin asiantuntemus
- rakennusperinnön tutkimuksen ja hoidon kehittäminen
- rakennuskohteiden asiantunteva suunnittelu ja ylläpito

Arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa ei ole tarkoitettu vain alan asiantuntijoiden käyttöön. Itä-Suomen lääninhallitus toivoo, että ohjelma antaa näkökulmia kuntien luottamushenkilöille ja asukkaille oman itäsuomalaisen ympäristömme kehittämiseksi.

Itä-Suomen läänin maaherra Pirjo Ala-Kapee

1	Alueelliseen arkkitehtuuripolitiikkaan	5
1.1	Miksi alueellista arkkitehtuuripolitiikkaa tarvitaan?	5
1.2	Oikeus hyvään ympäristöön	7
1.3	Paikallinen arkkitehtuuri on osa kansallisvarallisuutta	7
1.4	Paikallisen rakennusperinnön merkitys	9
2	Julkinen rakentaminen esikuvalliseksi	11
2.1	Valtio kiinteistönomistajana ja rakennuttajana kunnissa	11
2.2	Kunnat kiinteistönomistajina ja rakennuttajina	11
3	Ohjaus ja valvonta	13
3.1	Rakennusvalvonta ja muu viranomaisohjaus	13
3.2	Aluearkkitehtitoiminta	13
4	Kulttuuri ja koulutus	17
4.1	Rakennusperintö paikallisena voimavarana	17
4.2	Arkkitehtuuri osana taide-elämää	19
4.3	Yleissivistävä koulutus paikallistasolla	19
4.4	Alan ammatillisen osaamisen varmistaminen alue- ja paikallistasolla	21
4.5	Arkkitehtuuriturkimuksen kehittäminen	21
5	Arkkitehtuuri ja rakentamisen laatu	23
5.1	Arkkitehtuuri rakentamisen laadun takeena	23
5.2	Laadun varmentaminen alue- ja paikallistasolla	23
5.3	Arkkitehtuurikilpailut	25
6	Arkkitehtuurin tunnetuksi tekeminen	25
6.1	Tiedotusyhteistyö alue- ja paikallistasolla	25
6.2	Kannustus- ja palkitsemisjärjestelmän luominen	25
7	Alueellisen arkkitehtuuripolitiikan toteuttaminen	27

1 ALUEELLISEEN ARKKITEHTUURIPOLITIikkaAN

1.1. Miksi alueellista arkkitehtuuripolitiikkaa tarvitaan?

Alueellisella arkkitehtuuripoliittisella ohjelmalla luodaan edellytyksiä sille, että kansalaiset voivat toteuttaa mm. hallitusohjelmassa määriteltyjä oikeuksia hyvään ympäristöön. Kansalaisilla on oikeus ja velvollisuus ottaa vastuuta omasta ympäristöstään.

Yhteiskunnan päätäntävaltaa on monissa tapauksissa hajautettu ja delegoitu aiempaa enemmän, mm.

- uudistetun maankäyttö- ja rakennuslain mukaan päätösvalta siirtyy monissa merkittävässä asioissa keskushallinnolta lähemmäs kansalaisia
- rakennussuojelussa on vastuuta jaettu valtakunnan tasolta museovirastolta maakuntamuseoille
- valtion rakentamishankkeista osa hoidetaan valtion kiinteistölaitoksen aluehallinnon puitteissa
- valtion ohjaus kuntien rakennustoimintaa kohtaan on vähentynyt
- rakennustarkastajat voivat myöntää useimmat rakennusluvut virkamiespäätöksillä aiempien lautakuntapäätösten sijaan

Julkisella rakentamisella on suuri esikuvallinen vastuu. Korkealaatuisen julkisen rakentamisen ja kiinteistönpidon tulee toimia esikuvana koko rakennusalalle. Paikallisille rakentamisen toimijoille täytyy löytää sellaisia toimintatapoja, joilla edistetään hyvää arkkitehtuuria ja korkeatasoista rakentamista.

Oikeuksiensa toteutumiseksi kansalaisille tulee taata riittävästi tietoa arkkitehtuurista ja rakennetusta ympäristöstä sekä keinoista vaikuttaa niihin. Arkkitehtuurikasvatusta ja arkkitehtuurista tiedottamista on tämän vuoksi lisättävä.

Hyvällä arkkitehtuurilla voidaan edistää myös muita yhteiskunnallisia tavoitteita, esimerkiksi monikulttuurisuutta ja suvaitsevaisuutta sekä kulttuuri- ja luonnonympäristön monimuotoisuuden säilymistä.

Alan ammattilaisilla on oikeus ammatillisesti kunnianhimoiseen ja korkeatasoiseen työhön kaikkialla Suomessa.

Petri Enqvist

1. Riihi Juvan Hiidenmaalta.

1.2. Oikeus hyvään ympäristöön

Hallitusmuotomme mukaan jokaisen perusoikeuksiin kuuluu oikeus terveelliseen ympäristöön, mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon sekä vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä. Alueellisella kulttuuripolitiikalla luodaan edellytyksiä näiden oikeuksien toteutumiselle. Ratkaisuja ohjaavan vuoropuhelun toteutumiseksi tarvitaan avointa päätöksentekojärjestelmää, korkeatasoista ammatillista osaamista sekä valistuneita ja osallistuvia kansalaisia. Kansalaisvaikuttaminen erityisesti lähiympäristöön liittyvissä asioissa täydentää perinteistä hallintokulttuuria.

Olemassa olevan rakennuskannan sekä lähiympäristöjen kulttuuristen ja esteettisten arvojen säilymiseen on kiinnitettävä enemmän huomiota myös kunnallisessa ja rakentamiseen liittyvässä päätöksenteossa. Vastuu kulttuuriympäristöstämme on meillä.

1.3. Paikallinen arkkitehtuuri on osa kansallisvarallisuutta

Keskeisin osa kansallisvarallisuuttamme on rakennuksissa. Matkailu sekä rooli tiiviin Keski-Euroopan viheralueena on olennaista Itä-Suomen tulevaisuudelle. Taloudellisistakin syistä on tärkeää säilyttää olemaisen rakennetun ympäristön ja sitä ympäröivän järvipitoisen luonnon karaktääri. Uusien rakennusten tulee olla arkkitehtuuriltaan ja rakentamiseltaan korkealaatuisia ja niillä tulee olla lisäarvoa verrattuna maailmanlaajuiseen yksitoikkoiseen vakiorakentamiseen.

On varottava lyhytnäköisin taloudellisin perustein tehtyjä suunnittelupäätöksiä. Ne voivat vähentää mm. matkailumarkkinoinnillista ympäristön erityisarvoa ja ne voivat olla kestävä kehityksen vastaisia rakentamisen laadun ja muiden ominaisuuksiensa vuoksi.

Petri Enqvist

Petri Enqvist

3. Entinen piispantalo, Kuopio. C.Ziegler 1854.

2. Kerimäen kirkko. A.F. Granstedt 1847.

4. Heinäveden entinen säästöpankki. K. Väyrynen 1953.

Petri Enqvist

Antti Torikka

5. Linnunniemen huvila, Joensuu 1887.

6. Mekrijärven Sissola, Ilomantsi.

Osmo Karttunen

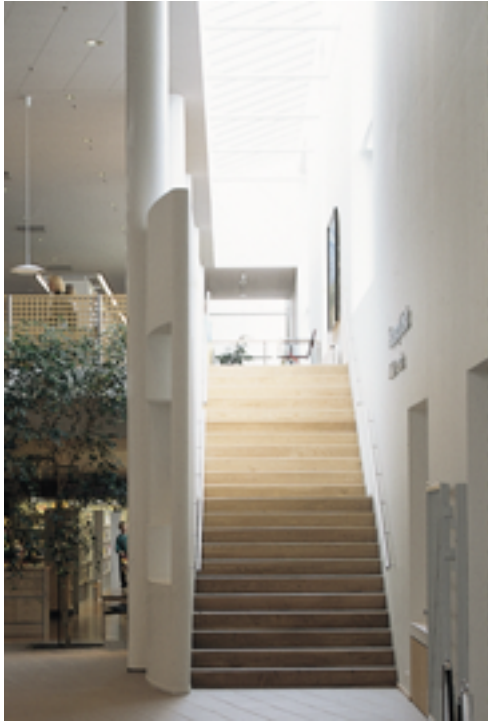
1.4. Paikallisen rakennusperinnön merkitys

Paikallisen kulttuurin keskeisenä perustana on rakennettu ympäristö, missä eri ikäiset rakennukset on rakennettu ottamalla huomioon aikaisempi rakennuskanta ja ympäröivät luonnonolosuhteet. Hyvä kulttuurimaisema on syntynyt näin. Näin kehitetään myös tulevaisuuden hyvä rakennettu ympäristö. Rakennuskulttuurin edellytyksenä on pitkäjänteinen taiteellinen ja tekninen toiminta, joka ottaa paikalliset luonnonolosuhteet osaksi kulttuurimaisemaa. Arkkitehtuuri on parhaimmillaan sekä saavutetuista tuloksista että jatkuvasta luovasta prosessista syntyvä ilmiö.

Jokainen rakennus on osa rakennuskulttuuria riippumatta siitä täyttääkö se kulloisenkin ajan arkkitehtuurikriteereitä tai sisältyykö se tietyin perustein laadittuihin säilytysluetteloihin. Tulevaisuudessa pitää oppia näkemään myös vähäisempien rakennusten sekä nk. anonymin, uudemmankin arkkitehtuurin säilytettäviä arvoja.

Mielenterveydellisesti elämän hallinta on ihmiselle tärkeää. Antamalla kansalaisille tietoa oman kulttuuriympäristön synnystä ja antamalla mahdollisuus vaikuttaa sen kehittämiseksi hyväksi kulttuuriympäristöksi luomme edellytyksiä hyvään elämään.

Petri Enqvist

Osmo Karttunen

7. Pieksämäen kulttuurikeskus Poleeni.
Gullichsen-Kairamo-Vormala 1989.

8. Maaningan kunnantalo. Hannu Huttunen 1992.

Pekka Väinäkangas

9. Kontiorannan varuskunnan sotilaskoti, Kontiolahti. Pentti Pajarinen 1961.

10. Mikkelin poliisitalo. Aarno Ruusuvoori 1968. Nykyään Mikkelin musiikkiopisto.

Petri Enqvist

2 JULKINEN RAKENTAMINEN ESIKUVALLISEKSI

2.1. Valtio kiinteistönomistajana ja rakennuttajana kunnissa

Valtioneuvosto edellyttää Suomen arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa 17.12.1998, ”että julkinen ja valtion tukema rakentaminen ja ympäristön kehittäminen toimii korkeatasoisena esimerkkinä kaikelle rakentamiselle Suomessa. Valtion kiinteistölaitoksen ja muiden kiinteistöjä hallinnoivien valtion virastojen, liikelaitosten ja valtion omistamien yritysten tulee ottaa toiminnassaan huomioon hyvän arkkitehtuurin ja ympäristön edistäminen.”

2.2. Kunnat kiinteistönomistajina ja rakennuttajina

Kunnat ja muut yhteisöt (seurakunnat ym.) ovat merkittävinä rakennuttajina oleellisessa asemassa rakennettujen ympäristöjen laadun varmistajina. Korostaessaan omassa rakennustoiminnassaan luonnonympäristön huomioon ottavan hyvän suunnittelun ja laadukkaan rakentamisen merkitystä kunnat voivat esimerkillään vaikuttaa myös muun rakentamisen laatuun. Kuntien tulisi olla esimerkkinä myös suunnittelijavalmuillaan. Itä-Suomen oman päteväen suunnittelijakunnan työllistämällä voitaisiin vaikuttaa myös uuden luovan suunnittelijakunnan hakeutumiseen Itä-Suomeen.

- (1) Kuntien rakentamisen tulee toimia korkeatasoisena esimerkkinä muulle rakentamiselle. Kuntien ja kunnallisten laitosten tulee toiminnassaan ottaa huomioon hyvän arkkitehtuurin ja ympäristön edistäminen.
- (2) Julkisen rakentamisen laatua ja kustannuksia on tarkasteltava elinkaaren mitassa, jotta kansallisvarallisuutemme arvo säilyy korkeana ja sen ylläpidon kustannukset ovat edulliset.
- (3) Arkkitehtuurin ja ympäristön laatuun kiinnitetään huomiota rakennus- ja korjaushankkeissa.

Mirja Keinänen

11. Petosella, Kuopion eteläisellä kasvualueella, on kaavoituksen tavoitteena yhdistää perinteellinen kaupunkirakennustaide tuotannollisesti monipuoliseen, luonnon päätekeijöitä kunnioittavaan asuin- ja työympäristöön.

Osmo Karttunen

12. Valtimon Rasivaaran asutustilakylä. Aluearkkitehtointi mahdollistaa pienille kunnille arkkitehtiasiantunteuksen saamisen. Kuntien teknisen korjausneuvonnan rinnalle olisi välttämätöntä saada myös korjausrakentamiseen ja maaseudun kulttuuriin perehtyneen arkkitehdin asiantuntemusta. Omaleimaisen maaseutumaiseman säilyttäminen autoitumisen ja pusikoitumisen kiihtyessä tulee olemaan mitattava ongelmakenttä.

3 OHJAUS JA VALVONTA

3.1 Rakennusvalvonta ja muu viranomaisohjaus

Rakentamisen ohjaus tapahtuu rakennuslainsäädännön määräysten mukaan kaavoituksen ja kuntien maapolitiikan ja rakennusvalvonnan avulla. Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki velvoittaa kuntia antamaan kansalaisille mahdollisuuden vaikuttaa rakennettua ympäristöä koskeviin päätöksiin. Kuntien tulee tiedotustoiminnassaan vahvistaa tämän ja rakennussuojelulain tarjoamien vaikutusmahdollisuuksien tuntemusta.

Kuntien rakennusvalvonnassa tulee antaa tietoa suunnittelijoiden pätevyysvaatimuksista, korostaa pätevän suunnittelun merkitystä ja painottaa suunnittelukustannusten vähäistä osuutta rakennuskustannuksissa. Rakennusvalvonnan tulee myös edellyttää rakennushankkeisiin riittävä suunnitteluasiantuntemus.

Yhdyskuntasuunnittelussa ja eriasteisessa kaavoituksessa luodaan edellytykset hyvälle arkkitehtuurille. Kuntien, joilla ei ole omaa arkkitehtuuri- ja kaavoitusasiantuntijaa tulee varmistaa käyttämänsä kaavoitus-suunnittelijan pätevyys.

- (4) Kansalaisia kannustetaan perehtymään ja osallistumaan omaa ympäristöään koskevaan päätöksentekoon.
- (5) Rakennusvalvonnan tulee vaatia rakennushankkeisiin riittävä suunnitteluasiantuntemus ja lisäksi tiedottaa suunnittelijoiden pätevyysvaatimuksista.
- (6) Kaikissa kunnissa tulee olla riittävä kaavoitusasiantuntemus.

3.2 Aluearkkitehtitoiminta

Pieniä kuntia, joilta puuttuu arkkitehtiasiantuntemusta, tulee kannustaa osallistumaan aluearkkitehtitoimintaan. Uuden rakennuslain mukaista aluearkkitehtien kaavoituspainoitteista toimenkuvaa tulisi avartaa – monet kunnat luopuvat aluearkkitehdin palkkaamisesta katsoessaan kunnan kaavoitustilanteen olevan kunnossa. Itä-Suomen läänin ympäristöviranomaisten tulee kannustaa aluearkkitehtitoimintaa myös taloudellisesti.

- (7) Aluearkkitehtitoiminta ulotetaan kaikkiin niihin kuntiin, joissa ei muutoin ole kunnan palveluksessa olevaa arkkitehtia.

13. Kolin rakentamaton kansallismaisema.

RAKENNETTU YMPÄRISTÖ

- maisemaa
- monumentteja
- arkipäivän rakentamista

14. Kuopion satama on herännyt uuteen elämään yhdistäen modernia arkkitehtuuria, makasiinien perinteellistä puusepäniloaa, funktionalismin varastorakennusten asuntouuskäyttöä sekä järvellistä torielämää.

ITÄ-SUOMESSA

Petri Enqvist

15. Omaleimaista itäsuomalaista arkipäivän rakentamista. Varkauden yhdistetty asuinkerrostalo-vesitorni-museorakennus. K. Väyrynen 1956.

Petri Enqvist

16. Olavinlinna olisi raunioina ilman ylläpitoa ja korjausrakentamista.

Meri Tegelman

17. Ripaus rakennustaidetta ei maksa sen enempää ja tuottaa tuotannolle mielikuvallisäarvoa.

Petri Enqvist

18. Maaseudun rakennusperinnettä Heinävedellä.

Osmo Karttunen

20. Esson huoltoasema. Nurmes v.1930.

Petri Enqvist

19. Arkipäivän rakennettua ympäristöä Varkaudessa.

4 KULTTUURI JA KOULUTUS

4.1. Rakennusperintö paikallisena voimavarana

Itä-Suomen vahvuudeksi on kirjattu ”ainutlaatuinen puhdas luonto, kauniit vaihtelevat maisemat ja luonnonvarat.” Seudun omaleimainen rakennusperintö tulee nähdä samanlaisena vahvuutena. Itä-Suomessa-kin ennen 1920-lukua valmistuneet rakennukset ovat niin vähäinen osa kokonaisrakennuskannasta, ettei niiden säilyttämisestä tarvitsisi enää edes keskustella.

Uudemman rakennuskannan osalla tulisi nähdä myös arkipäivän rakennusten arvo rakennusperinnön ja – kulttuurin osina. Erityinen huolen aihe on maaseudun autioitumisen ja maatilojen toiminnan loppumisen myötä tyhjäksi jäävä rakennuskanta. Samasta syystä entinen kulttuurimaisema muuttuu pusikoituvaksi epämaisemaksi.

Tulevaisuuden rakennusperintöä rakennetaan tälläkin hetkellä – hyödyntämällä menneiden polvien osaaminen ja välttämällä heidän virheensä voidaan luoda ja ylläpitää korkeatasoista rakennettu ympäristöä.

- (8) Rakennussuojelusta ja rakennusperinnön hoidosta laaditaan Itä-Suomen lääniä koskeva strategia.
- (9) Rakennusperintöä koskevat inventoinnit ja kulttuuriympäristön hoito-ohjelmat laaditaan läänin kaikissa kunnissa.
- (10) Maakuntamuseoiden rakennushistorian asiantuntemusta ja alan voimavaroja lisätään.
- (11) Maakunnittain pyritään saamaan aikaan eri aikakausien rakennustekniikkaa esittäviä ja niistä tiedottavia rakennustekniikan keskuksia.

Osmo Karttunen

21 Ympäristön käsittelyä taiteen keinoin. Sininen puisto, Uimaharju. Taidetoimisto 1998-2000.

Petri Enqvist

22. Perinteistä rakennustaidetta. Kangasniemen kellotapuli, Matti Salonen 1812.

4.2. Arkkitehtuuri osana taide-elämää

Arkkitehtuuri on taiteenlajeista ainutlaatuisessa asemassa. Sitä voidaan tarkastella taiteellisena, teknisenä sekä yhteiskunnallisena toimintana. Arkkitehtuurin asemaa tulee vahvistaa. Eri taiteenalojen yhteistyöllä voidaan luoda hyvää rakennettua ympäristöä kokonaisvaltaisella suunnittelulla.

- (12) Maakunnittain vahvistetaan määrätietoisesti arkkitehtuurin asemaa suomalaisessa taide- ja kulttuurielämässä.
- (13) Taidetoimikunnat, ympäristökeskukset ja kunnat tuovat toiminnassaan esiin rakennustaiteen ja ympäristösuunnittelun taiteellisen merkityksen ja tukevat projekteja, joissa rakennetun ympäristön laatua parannetaan.

4.3. Yleissivistävä koulutus paikallistasolla

Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki antaa kansalaisille paremmat mahdollisuudet vaikuttaa omaan rakennettuun ympäristöönsä. Vaikuttamisen edellytyksenä on riittävä tieto ja ymmärrys arkkitehtuuriin liittyvistä kysymyksistä. Yleissivistävän arkkitehtuuri- ja ympäristökasvatusopetuksen on lähdettävä jo peruskoulutasolta. Vastaavasti on mahdollistettava esim. kansalaisopistojen ja työväenopistojen kurssitarjonnassa arkkitehtuurin ja ympäristökasvatuksen opetuksen saaminen. Kuntien päätöksentekijöille, luottamus- ja virkamiehille arkkitehtuurikasvatuksen tulisi olla ”pakollinen” oppiaine.

- (14) Arkkitehtuurikasvatuksen asemaa vahvistetaan paikallisissa opetussuunnitelmissa.
- (15) Kehitetään vapaan sivistyksen puitteissa tapahtuvaa arkkitehtuurikasvatusta kansalaisten toimintavalmiuksien parantamiseksi omaa elinympäristöään koskevassa päätöksenteossa.
- (16) Kuntien päätöksentekijöille, luottamus- ja virkamiehille annetaan koulutusta arkkitehtuurista ja rakennetun ympäristön arvoista.

Osmo Karttunen

23. 70-luvun lähiörakentamista. Rantakylän kaupunginosa, Joensuu. Korjausrakentamisen kohteena oleva rakennuskanta on entistä nuorempaa. Vanhan rakennuskannan korjaamisessa on jo opittu noudattamaan hellävaraisia, rakennusta kunnioittavia korjaustapoja. Eikö samojen periaatteiden pitäisi tulla kysymykseen korjattaessa pika-asutustaloja, 50-luvun kouluja ja pankkeja tai 70-luvun lähiöitä?

Osmo Karttunen

24. Voiniemen kavinavetta, Rääkkylä. Rakennustutkimuksen kohteina ovat perinteisesti olleet ns. kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet tai kansallisesti ja kansainvälisesti tunnetuimpien arkkitehtien toiminta. Itä-Suomessa rakennustutkimuksen tulisi keskittyä paikallisen omaleimaisen rakennuskulttuurin kokonaisvaltaiseen tarkasteluun.

4.4. Alan ammatillisen osaamisen varmistaminen alue- ja paikallistasolla

Yhteistyössä korkeakoulujen ja yliopistojen kanssa tulisi mahdollistaa alueella toimiville alan ammattilaisille mahdollisuus täydentää koulutustaan esim. rakennus- ja arkkitehtuurihistorian ja korjausrakentamisen osalta. Edellämainittujen aineiden perusteiden opetus tulisi sisällyttää myös rakennusalan ammatillisen koulutuksen osaksi. Opetuksen taso tulee turvata käyttämällä ammattitaitoisia ja päteviä opettajia.

- (17) Rakennusalan ammatilliseen koulutukseen sisällytetään kaikilla tasoilla rakentamisen historian ja arkkitehtuurin perusteiden opetus.

4.5. Arkkitehtuuritutkimuksen kehittäminen

Maakunnallisia museokeskuksia tulee kannustaa riittävät resurssit varaamalla palkkaamaan päteviä rakennus- ja arkkitehtuuritutkijoita, jotka yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa painottaisivat tutkimustoimintansa paikallisen arkkitehtuurin ja rakennuskulttuurin osalle, unohtamatta nykyarkkitehtuurin tutkimusta.

- (18) Maakunnallista ja paikallista arkkitehtuuritutkimusta yliopistojen, oppilaitosten, maakuntamuseoiden ja kuntien yhteydessä kehitetään.

Antti Gävert

26. Arkkitehti voi tuoda elementtirakennusten rivistöön kauneuden lisäarvoa – Juha Leiviskän Pyhän Johanneksen kirkko Kuopion Saarijärvellä.

Jussi Tiainen

27. Hyvä arkkitehti nostaa vuokra-asumisen arvostusta esteettisellä otteellaan – ja taloudellisesti. Niiralan Kulmaa Kuopion Petosenkujalta Jarmo Pulkkinen suunnittelemana.

Petri Enqvist

28. Juvan vanhainkodin palvelukeskus ”Juvakoti” perustuu kutsukilpailun voittaneeseen ehdotukseen. Kirsti Sivén 1991.

5 ARKKITEHTUURI JA RAKENTAMISEN LAATU

5.1. Arkkitehtuuri rakentamisen laadun takeena

Valtioneuvoston arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa on todettu rakennuttajalla olevan ”tavoitteiden asettajana päävastuu rakennushankkeensa vaikutuksista ympäristön esteettiseen ja rakennuksen käyttäjän toimintaympäristön laatuun”.

Rakennuttavien kuntien ja paikallistoimijoiden tulisi kehittää suunnittelijoiden valintamenettelyä niin, että siinä korostuvat toimijoiden kelpoisuus sekä hankkeen laatu ja kokonaistaloudellisuus.

5.2 Laadun varmentaminen alue- ja paikallistasolla

Kuntien ja paikallistoimijoiden tulisi suunnittelijoita valitessaan korostaa ammattitaidon merkitystä. Suomessa arkkitehti on tutkintonimike – pääsuunnittelija on tehtävänimike. Pääsuunnittelijan asemasta, tehtävistä ja vastuusta ollaan parhaillaan laatimassa yhtenäistä käsitteistöä. Rakennuttajilla on suunnittelijaa valitessaan käytettävissä arkkitehtisuunnittelijoiden rekisteri, jonka ovat yhdessä perustaneet SAFA, ASRA, RIA ja RAKLI.

- (19) Tiedotetaan rakennus- ja maankäyttölain pääsuunnittelijaa koskevista määräyksistä ja suunnittelijarekistereistä ja -auktorisoinneista.

5.3 Arkkitehtuurikilpailut

Arkkitehtuurikilpailut ovat monipuolinen keino löytää vaihtoehtoisia ratkaisuja rakennetun ympäristön suunnitteluongelmien ratkaisemiseksi. Samalla kunnat ja muut paikallisrakennuttajat voivat innostaa ja kannustaa paikallisia suunnittelijoita kehittämään omaa ammattitaitoaan.

- (20) Kuntien ja paikallistoimijoiden tulee käyttää tärkeimpien kohteiden suunnittelussa eri muotoisia tarkoitukseen sopivia arkkitehtuurikilpailuja hyvien suunnitteluratkaisujen löytämiseksi ja suunnittelijavalinnan keinona.

Osmo Karttunen

29. Outokummun kaivosalueen rakennuskanta on valmistunut useamman vuosikymmenen kuluessa 1920-luvulta lähtien. Tiedotuksessa tulisi huomioida virkistys- ja matkailumainonnan lisäksi alueen merkitys teollisuus-arkkitehtuurin esimerkkinä. Alueen tärkeimmät rakennukset suunnitellut arkkitehti W.G. Palmqvist lienee myös suurelle yleisölle tuntematon.

Petri Enqvist

30. Itä-Suomen alueella toimivista palkitsemisjärjestelmistä on yhtenä esimerkkinä Kaakkois-Suomen rakennus- ja ympäristötaiteen palkinto. Vuonna 1999 sai kunniamaininnan Hirvensalmella sijaitsevan Kissakosken vanhan paperitehtaan ja voimalan peruskorjaus ja entisöinti. Kuvassa tehdasrakennus ennen korjausta.

6 ARKKITEHTUURIN TUNNETUKSI TEKEMINEN

6.1 Tiedotusyhteistyö alue- ja paikallistasolla

Maakunnallisten ja paikallisten tiedotusvälineiden tehtävä arkkitehtuurin tunnetuksi tekemisessä on oleellinen. Tiedotusvälineitä tulee kannustaa ja myös kouluttaa arkkitehtuuriin ja rakennetun ympäristön kysymyksiin liittyvissä asioissa. On tuettava erityisesti paikallisen rakentamisen mutta myös kansallisten ja kansainvälisten ilmiöiden esille tuomista.

Arkkitehtuuria esitteleviä näyttelyitä ja muuta informaatiota tulisi tuoda mahdollisimman laajan yleisön tavoitettavaksi. Kansallisten ja kansainvälisten näyttelyiden maakuntiin tuottamisen lisäksi tulisi kannustaa paikallisia tahoja tekemään aluekohtaisia arkkitehtuurinäyttelyitä. Säännöllisin välein järjestettävä ”Itä-Suomi rakentaa” -näyttely voisi koota läänikohtaisen aineiston, jota voitaisiin esitellä myös muualla Suomessa.

- (21) Maakunnallista ja paikallista lehdistöä, radiota ja televisiota kannustetaan julkaisemaan arkkitehtuuria ja rakennettua ympäristöä koskevia asioita.
- (22) Taidetoimikuntia ja alan järjestöjä ja toimijoita kannustetaan seuraamaan em. tiedottamista ja tuottamaan aineistoa.
- (23) Arkkitehtuuria koskevia näyttelyitä, julkaisuja ja muuta aineistoa pyritään järjestämään mm. museoiden, koulutusyksiköiden ja vapaan sivistystyön yhteyteen.

6.2 Kannustus- ja palkitsemisjärjestelmän luominen

Pyrkimystä hyvän itäsuomalaisen arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön luomiseksi tulee kannustaa luomalla palkitsemisjärjestelmiä, jotka ottavat huomioon kunnallisesti, maakunnallisesti ja läänin tasolla merkittävät hankkeet ja niiden tekijät.

- (24) Kehitetään rakennetun ympäristön ja arkkitehtuurin palkitsemisjärjestelmiä siten, että läänikohtaisia, maakunnallisia ja paikallisia ansiokkaasti toteutettuja hankkeita, niiden tilaajia ja tekijöitä palkitaan.
- (25) Kannustetaan kuntia käynnistämään paikallinen keskustelu rakennetun ympäristön tämän hetkisestä kehitymisestä ja parhaiden kohteiden palkitsemisesta.

Osmo Karttunen

7 ALUEELLISEN ARKKITEHTUURIPOLITIIKAN TOTEUTTAMINEN

Itä-Suomen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman toteuttamiseksi tulee tarvittavia käytännön toimia pohtia tarkemmin. Tämä voi tapahtua laatimalla Itä-Suomen arkkitehtuuristrategia. Strategian laatimiseen tulisi saada mukaan mahdollisimman laajasti alalla toimivat tahot. Strategia voi olla yhtenäiseksi koottu esitys tai toimijoiden omien toimiensa ohjaamiseksi tekemiä tilannekohtaisia päätöksiä tai asiakirjoja.

- (26) Itä-Suomen lääninhallitus / alueen ympäristökeskukset ja rakennustaideryhmä seuraavat Itä-Suomen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman tavoitteiden toteutumista ja tekevät esityksiä tarvittaviksi jatkotoimenpiteiksi.
- (27) Rakennustaideryhmä antaa määrävälein arvionsa läänin arkkitehtuuripolitiikan toteutumisesta ja tekee siihen tarvittavia muutoksia yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa.

31. Utran kanava, Joensuu. Sulut ovat auki – keskustelu Itä-Suomen läänin arkkitehtuuripolitiikasta voi alkaa.

ITÄ-SUOMEN LÄÄNIN ARKKITEHTUURIPOLITIIKAN TEESIT

1. Kuntien rakentamisen tulee toimia korkeatasoisena esimerkkinä muulle rakentamiselle. Kuntien ja kunnallisten laitosten tulee toiminnassaan ottaa huomioon hyvän arkkitehtuurin ja ympäristön edistäminen.
2. Julkisen rakentamisen laatua ja kustannuksia on tarkasteltava elinkaaren mitassa, jotta kansallisvarallisuutemme arvo säilyy korkeana ja sen ylläpidon kustannukset ovat edulliset.
3. Arkkitehtuurin ja ympäristön laatuun kiinnitetään huomiota rakennus- ja korjaushankkeissa.
4. Kansalaisia kannustetaan perehtymään ja osallistumaan omaa ympäristöään koskevaan päätöksentekoon.
5. Rakennusvalvonnan tulee vaatia rakennushankkeisiin riittävä suunnitteluasiantuntemus ja lisäksi tiedottaa suunnittelijoiden pätevyysvaatimuksista.
6. Kaikissa kunnissa tulee olla riittävä kaavoitusasiantuntemus.
7. Aluearkkitehtitoiminta ulotetaan kaikkiin niihin kuntiin, joissa ei muutoin ole kunnan palveluksessa olevaa arkkitehtia.
8. Rakennussuojelusta ja rakennusperinnön hoidosta laaditaan Itä-Suomen läänin koskeva strategia.
9. Rakennusperintöä koskevat inventoinnit ja kulttuuriympäristön hoito-ohjelmat laaditaan läänin kaikissa kunnissa.
10. Maakuntamuseoiden rakennushistorian asiantuntemusta ja alan voimavaroja lisätään.
11. Maakunnittain pyritään saamaan aikaan eri aikakausien rakennustekniikkaa esittävät ja siitä tiedottavat rakennustekniikan keskuskeskukset.
12. Maakunnittain vahvistetaan määrätietoisesti arkkitehtuurin asemaa suomalaisessa taide- ja kulttuurielämässä.
13. Taidetoimikunnat, ympäristökeskukset ja kunnat tuovat toiminnassaan esiin rakennustaiteen ja ympäristösuunnittelun taiteellisen merkityksen ja tukevat projekteja, joissa rakennetun ympäristön laatua parannetaan.
14. Arkkitehtuurikasvatuksen asemaa vahvistetaan paikallisissa opetussuunnitelmissa.

15. Kehitetään vapaan sivistystyön puitteissa tapahtuvaa arkkitehtuurikasvatusta kansalaisyhteiskunnan toimintavalmiuksien parantamiseksi omaa elinympäristöään koskevassa päätöksenteossa.
16. Kuntien päätöksentekijöille, luottamus- ja virkamiehille annetaan koulutusta arkkitehtuurista ja rakennetun ympäristön arvoista.
17. Rakennusalan ammatilliseen koulutukseen sisällytetään kaikilla tasoilla rakentamisen historian ja arkkitehtuurin perusteiden opetus.
18. Maakunnallista ja paikallista arkkitehtuuritutkimusta yliopistojen, oppilaitosten, maakuntamuseoiden ja kuntien yhteydessä kehitetään.
19. Tiedotetaan rakennus- ja maankäyttölain pääsuunnittelijaa koskevista määräyksistä ja suunnittelijarekistereistä ja auktorisoinneista.
20. Kuntien ja paikallistoimijoiden tulee käyttää tärkeimpien kohteiden suunnittelussa eri muotoisia tarkoitukseen sopivia arkkitehtuurikilpailuja hyvien suunnitteluratkaisujen löytämiseksi ja suunnittelujavalinnan keinona.
21. Maakunnallista ja paikallista lehdistöä, radiota ja televisiota kannustetaan julkaisemaan arkkitehtuuria ja rakennettua ympäristöä koskevia asioita.
22. Taidetoimikuntia ja alan järjestöjä ja toimijoita kannustetaan seuraamaan em. tiedottamista ja tuottamaan aineistoa.
23. Arkkitehtuuria koskevia näyttelyitä, julkaisuja ja muuta aineistoa pyritään järjestämään mm. museoiden, koulutusyksiköiden ja vapaan sivistystyön yhteyteen.
24. Kehitetään rakennetun ympäristön ja arkkitehtuurin palkitsemisjärjestelmiä siten, että läänikohtaisia, maakunnallisia ja paikallisia ansiokkaasti toteutettuja hankkeita, niiden tilaajia ja tekijöitä palkitaan.
25. Rakennustaideryhmä kannustaa kuntia käynnistämään paikallisen keskustelun rakennetun ympäristön tämän hetkisestä kehittämisestä ja parhaiden kohteiden palkitsemisesta.
26. Itä-Suomen lääninhallitus, alueen ympäristökeskukset ja rakennustaideryhmä seuraavat Itä-Suomen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman tavoitteiden toteutumista ja tekevät esityksiä tarvittaviksi jatkotoimenpiteiksi.
27. Rakennustaideryhmä antaa määrävälein arvionsa läänin arkkitehtuuripoliittikan toteutumisesta ja tekee siihen tarvittavia muutoksia yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa.

Tätä julkaisua on saatavana Itä-Suomen läänin alueellisten taidetoimikuntien toimistoista.

Etelä-Savon taidetoimikunta
Vuorikatu 3 A
50100 Mikkeli
puh. 02051 66019

Pohjois-Karjalan taidetoimikunta
Torikatu 36 B
PL 90, 80101 Joensuu
puh. 02051 68029

Pohjois-Savon taidetoimikunta
Kuninkaankatu 15
70100 Kuopio
puh. 02051 67024

Etelä-Savon taidetoimikunta Pohjois-Karjalan taidetoimikunta Pohjois-Savon taidetoimikunta